

Број II.

У Сарајеву, I. Јуна 1886.

Година I.

Пехар бесмрћа.

Спјевао Горазд.

„Када у смртном часу
Човјеку душа под грло дође,
Ко да му пружи чаровна шића
А да га смрти отргне црној?“
Коран, сура 75.

Везен турбан русу дичи главу,
Димишњија бедро у јунака;
Света књига пред њим отворена,
Свети Коран Абдураман чита,
У Корану о самрти суру,
О самрти и животу вјечном.
На прозори' бијели данак трепти,
Ведро јутро бије у одају,
Чедо бијело прољећа млађана!
Ал' Калифи болана је душа;
Абдураман тешку снује мисао:
„Смрт? Зар опет душу ми облијећеш
Црна птицо, мисли отрована?!
Смрт? Умријети! Зар ја мријет' морам?!
Алах љубав у срцу запали,
А у глави лучу од мудрости —
Десној даде мача витешкога!
Понда како да баталим људе
С којима ме топла љубав спаја?
Како мисао у мени да трне,
Кад у духу свијет и Алах сјају —
Како мача да оставим свога
У Алаху побратима мога?“

Душом болан Калиф у Кордови,
Па од муке тројицу позива:
Прво зове хећима Хакима,
Онда зове Совра чаровника,
И трећега Рашида дервиша.

Ето првог хећима Хакима.
„Ој хећиме, знаш ли смрти лијека?
Јер на што нам духа и памети,
Ако није да живимо вјечно!“

„Господару, од Шпаније сунце!
Дивне среће, што те гледат' смијем!
Мудрост нам је од велика хата,
Али вјечност није за свакога.
Прије зоре, сунчева осмејка,
Узми пехар од сјајна биљура,
Пођи пољем, па га росом пуни
У њој топи из мора бисера,
Пиј' то пиће за седам јутара
Вјечан бићеш с пехара бесмрћа!“

Још зорица не умилла лица,
А Калифа паде из Кордове
Равном пољу с пехаром у руци.
Росу круни, хита граду своме,
Сићан бисер точи у пехара,
Али роса бисер не растапа!

У том Совер њему стиже славни:
 „Ој емире, мусломана дико,
 Совер даје пића од бесмрћа! —
 Знаде хећим — ал' не зна што Совер;
 Све ти могу наше чини само,
 Маћилуци, света алхимија!
 Теби само повјерићу тајну:
 Ево пехар овај пун бесмрћа,
 Напиј ми се лијека чудотворног;
 Испиј ово растопљено злато,
 Бесмрће је у пехару моме!“

„Ну де, брале, ти натegni први,
 Добро нагни мој Совере мудри!“
 — „Господару, није пехар за ме,
 Теби само“
 — „Сам ћеш пити први,
 О сили ме увјерити тајној!“

Диже Совер пехар до усана —
 Калифина цикну димишћија —
 „Е да видим дјејство чудотворно!“
 Абдураман одруби му главу.

Дервиш Рашид пред Калифу ступа.
 „Кажи мени мој Рашиде мудри,
 Најмудријим свијет те зове бијели,
 Да ли знадеш црној смрти лијека?!“

Ману главом стари Ал-Рашиде,
 Сиједа брада пала до појаса.

Стари дервиш у одори старој —
 Осмјену се, онда ће Калифи:
 „Лијека тражиш, млади господару,
 Лијека тражиш, који смрт обара,
 Вјечношћу би себе да напајаш?
 У теби је пехар тога пића,
 Бесмрћем га само ти налијевај.
 Тај је пехар живот ми млађани,
 А вјечношћу сам га пунит' мораш!
 Тај је пехар живот ти млађани,
 Напуни га са дјелима славним;
 Славна дјела нек ти народ диче,
 Народ диче, отачбину славе;
 Само пази да ни капка цигла
 Од бездјеља њега не замути!
 Пуни тако пехар без престанка,
 Док ти срце под гр'оцем куца;
 Док ти умреш биће пунац разом,
 Под земљицом нестаће ти тијела,
 Пехар славних биће пунац дјела.
 Твој ти народ из њега ће пити,
 Са бесмрћем себе напајати,
 А у њему ти ћеш вјечан бити!“

Света књига пред њим отворена,
 Ал' Калифа не чита корана,
 Већ погледа старца на поласку.
 За њим гледа, а себи бесједи:
 „Биће да је твој, Рашиде мудри,
 Пехар пунац пића од бесмрћа.“

Превео ==2.

Патница.

Сеоска приповијетка из Подунавља.

Написао

Ђорђе Јовановић.

(Свршетак).

14. Како Рајко живи?

Није се Тоша трговац, преварио кад је реко: да је Рајко полудио; погодио је . .

Нисте никад видели у селу лудог човека?

И сад ми је пред очима. Рајко сиромас . . Шта је тај патио! . Срце ми пуца кад се сетим.

Деца за њим руљом иду, па га грде и руже, а он обори главу па иде напред . . Био је добар па ни једно дете није ударио, ма да су то заслуживала деца . .

Људи су га се клонили и бојали, ма да ником није зла учинио . .

Путем се ником не јавља . .

Ништа не ради само вата рибу . .

С почетка кад је полудио, гледао сам како га рибари туку, што им плаши рибу, а после га пустише нек му је слободан риболов . . Шта су могли друго? Осим кад би га убили . . Сиромас! Имао је ту страст да вата рибу . .

Зимус дрво пуца од циче зиме, а он вата рибу на Дунаву. Мокар, јадан, промрзо враћа се у село . . Кући не иде . . Рибу даје за лебац и тим се рани а ноћива крадом по гувни — по шталама . .

Кад год се дошуња кући, ал' не иде у собу, него у шталу ил' на таван па преноћи да му мати не зна, па до зоре већ опет на Дунаву . .

Чим који комад ухвати он у село . . Иде сокаком а не нуди ником рибу . . Док га не сазнаше напатио се глади; носи рибу а ником не нуди, па кад прође кроз село, он кога сретне: — На! па му даде, а он побегне . .

Сад чим га виде изиђу пред њега:

— Рајко! Јеси л' гладан? — питају.

— Јесам.

— Па дај ту рибу добићеш леба . .

Он пружи ћутећи . .

Тако живи . . Боље да не! . .

Никад није ишао да пије, ал' ја га нађох једанпут на сокаку . .

Деца се скупила око њега, па му драпају панђаве хаљине и бацају чичке у косу. Страх ми га је било погледати. Каљав, издеран, а коса му пала на издерану огрлицу. У лицу жут и хладан, а брци стрњикасти, искидани од блата и нечистоће . .

— Рајко! Јеси л' гладан? — Запитах.

— Јесам.

— А жедан?

— Јесам.

— Ходи да ручамо!

Уђемо у бирцуз.

— Хоћеш ли да пијеш?

— Хоћу.

Денесем вина,

Он попије по чаше.

— Пиј!

— Нећу . . Гладан сам . .

— Браца Саво! Дајте Рајку меса!

— Једи!

Он једе, гуши се.

— Пиј!

Пије.

Јел' Рајко, за што си оставио Десанку?

Он чашу па о астал. Гледи ме, гледи а образи му дркћу.

— Десу, јел? — пита ме ко иза сна.

— Да; Десанку мајстор-Јоцину.

Он само гледи . .

— Па што бар не одеш оној сиротој матери, него плаче и јауче, више за тобом живим, него за Тодором, а ти бежиш од ње? Видиш, пре онако красан момак, а сад за батаљен и издеран! Још би се могло и оженити. Мати ти допушта да узмеш Десанку . .

Он још гледи не трепеће . .

— Да, боље него да деца с' тобом траманишу. Баци оно гребло¹⁾ и окани се рибе! Ради свој посао! Ето браћа ти и другови косе жито, а твоје раде тотови. Ти ваташ рибу! Твога оца већ више неће бити, па ватао не ватао. А зар би он баш и оздравио да си му још за живота ухватио рибе? Тако је сањо, а сну није вјеровати . .

Он устаде . .

— Куда ћеш?

— Кући . .

— Тако треба! И ја ћу с' тобом ићи . .

— Хајде! — рече, и пође напред.

Мајка му баш ранила живину . . Слаба сирота, једва је ноге држе . .

— Рајко сине! . . — рече тихо.

— Мати! Опрости што те оставих!

— Само од сада буди туј! Слаба сам, нећу дуго!

— Одрекао се рибе. — рекох ја.

— Милостив је бог! — и сироту сузе полише. Рајко уђе у шталу.

— А где су коњи? — пита.

— Морала сам продати, кад ти не хтеде остати код куће.

Ја сам после разговарао и молио је да пусти нека узме Десанку, кад је воли, па ма да каква . .

— Ништа му нећу бранити . . — рече па погледа шта ради.

— Спава — рече. — Да га уведемо у собу? пита.

— Не, оставите га нека се испава ма где, па га сутра пресвучите. Потпуно се оствестио.

Она престала.

Сунце већ почело заогртати свој румени плашт своју путну хаљину, да пређе трагом јучерањим, на другу полутину земље . .

— Збогом, мамо!

— Хвала, синко!

15. По старом.

Још се драга молила богу кад се Рајко пробудио . . Срце му је куцало од радости, кад је помислио да ће и он ко други људи бити радин и кућаник. Седио је па мислио:

— Шта ми је било боже кад се силацах по Дунаву и пребијох по туђим шталама по гувнима . . Мајка ми је морала много патити и цвилити гледећи ме наког, а кућа видим већ да се суноврат окренула . . Коња нема . . Сад да отац види како му кућа стоји . . И свему ја крив, ја непослушни син . .

Ту је тешко уздахнуо . . Срце му обузе нека страва, а у главу му појури крв . .

Мислио је даље:

— Ја ватам рибу а кућа се сурдуише . . Па мати сирота колико пати! Гле како, се променула од како ју нисам видио! . . Још могу то поправити . . а с' њом лако . . да рекла је да могу узети Десу . . Сад Деса сирота, мисли оставио сам ју . . Ала би се обрадовала . . Како ћу јој поручити? .

И опет се замисли . . .

У једанпут скочи . . Баци своје парче кабанице преко рамена па оде . .

Почело свањивати, кад је стигао у Шашинце . . Људи и жене иду на посао па му сврћи с' пута . . По која жена тек се осврне за њим, па га погледа:

— Кака је то суклата? — рекне.

— Наказа! — прехвати друга.

Он жури управо мајстор-Јоциној кући.

Уђе унутра, па у собу.

— Де је Деса? — запита.

Жена што је чистила собу погледа га уплашено.

На њему парче кабанице ко покровац. Коса му замршена, пуна сена и чичака; хаљине му издеране, ногавице од чекшира до колена отрцане; ноге босе, каљаве. Брци отрцани, лице каљаво . .

¹⁾ Нека мрежа рибарска.

Жена пусти метлу поред себе, па седе на клупу до астала . .

— Где је Деса? — опет пита.

— Не знам . . није овде била. — Одговори му тихо.

Он се намргоди . .

— Јесте.

— Није здравља ми!

— Ваљда би ме преварила? — рече. — Нико то није кадар? Познам ја да је ово колараница . .

— Аха! Ти питаш за Десанку коларову?

— Да. За мајстор-Јоцину.

— Још пролетос отишла.

— А! — кликну па се избечи.

— Негде служи . .

— А мајстор-Јоца?

— Умро зимус од врућице.

Рајко изиђе на поље.

Жена дахну душом:

— Страшан је боже! — промуца, па изиђе на сокак да види куда ће.

И учитељ кроз прозор преко пута гледи за њим . .

— Марице! Знаш ко је то био код тебе? — викну.

— Бог зна господине! Да није распитиво за покојног колара мислила би да је облачар.

— То је Рајко, онај што хтео да уђе Десанци у кућу. — Рече учитељ.

— То Рајко!

— Ја сам га и у Нештину пре видео. Сиромас луд!

Жена се прекрети.

Ситна кишица поче ромињати. Учитељ затвори прозор, а жена уђе у своју авлију, једнако чудећи се и крстећи.

16. „И боље.“

Кад је Рајкова мати сутра устала, прво је отишла у шталу да види је л' Рајко будан.

Њега нема . .

Срце јој опет бојажљивом тугом задркта . . Поручила је да га траже, да га моле да дође кући. Не нађоше га . .

Чекала сирота и чекала; надала му се и надала и он не дође . .

Она се сушила и вехнула ко јабука којој су жиле исечене.

Једне недеље после јутрења звоно зајаука а глас по селу прсну:

— Умрла Драга Васићева.

Неки рекоше:

— И боље да не гледи несрећног сина!

И ја се замислих и рекох:

— И боље!

17. Изгубљено дете.

Јесте л' прошли свецем кроз село?

Преображење је . . Људи и жене поседали испред прозора по путу, диване, а младеж се похватала у коло крај друма испред бирцуза . .

На друму код кола стоји неколико људи.

Са брежуљка од Сусека спуштају се кола, а у њима седи нека госпоја. И она гледи у коло.

Кад дође до људи стаде:

— Јелте људи! Где је кућа Светислава Ружића? — пита госпоја са кола.

Људи се погледаше . .

— Те куће овде нема. — Рече један.

Жена побледи ко креч . .

— Промисли, пријатељу мора бити. Светислав Ружић учио је школе у Мађарској . .

— Нема од тог моја госпоја ништа! Ја како памтим, овде никад није било Ружићеве вамилије. — Рече Ђура Зрнић.

Она задркта . .

— А где попина кућа?

— Тамо доле до Дунава.

— Кажите, молим вас, једном детету, да ме одведе донде. — Моли жена и сиђе с' кола.

— Могу и ја. -- Понуди се Ђура.

— Ти, Јоцо, терај кола за нама! — заповеди кочијашу.

— Ето, то је попина кућа. — Показа јој Ђура.

Она уђе унутра.

— А шта та тражи, пријашко? — Запита Ђура кочијаша кад она уђе.

— Ја знам ко и ти! — Одговори Јоца набусит.

— Возим ју од Черевиха, па целим нутем, плаче . .

— А од куд је?

— Ђао је знао. Каже, да је из Новог-Сада.

Подуже је остала код попе, а кад изиђе тако је уплакана ко да је с' гробља дошла. Попа изишао за њом снужен, невесео.

— Ја вам рекох колико знам. — Рече јој кад се рукова с њом.

— Хвала! Збогом! бијаху јој речи кроз плач . .

— Срећни били! — Виче јој попа а и њему суза кану . .

Кад кола одзврјаше попа оде Тоши трговцу . .

Испред дућана на клупи седе људи разговарају, а на дућански врати Тоша се задубио у неку књигу.

Попа дође, људи поустајаше.

— Шта ти, Тошо читаш?

— Пачувљеву „Стражу.“

— Ја дођох да ти кажем чудновате вести.

— Шта?

— Она госпоја што оде пред-а-мном на коли сад ми рече . .

— Ја баш хтедох питати шта је радила код тебе.

— Рече Ђура. — Ја сам јој показао кућу . .

— Је л' то та, што је питала за некаког Ружића? — Пита Пера кмет.

— Попа поче:

„Ја се налегте знате на оном моме кожном ка-набету, а уђе та жена, шта ли је, сва бледа у собу: Господине! — Рече ми. — Ја сам мати која тражи своје бачено дете.

„Гледао сам ју, јер нисам разумео шта ми је казала, а она плаче ко . . . та намо само мати за дететом плаче . . . После ми рече: -- Овде нема никаквог Светислава Ружића? — Нема. — Кажем јој.

„Ја сам рођена у Сегедину у Мађарској, а отац ми сиромаш писар дневничар, код суда. Тамо се познах са правником Светиславом Ружићем. О колико га љубљах а он ми то никад није веровао.

— Засведочи ми чиме. — Увек ми је то говорио, а ја му љубљах прне очи, јер сам га искрено волила, а он ми обећаваше да ће само мене за жену узети . . . Љубљах га и то му би мало! Тражио је већу залог . . . После постаде брижан, а ја осетих . . . да ћу бити на срамоту мајка . . . Рекох му то, а он ме одгурну мргодан од себе (Ту љуто заплака сиротица). Сутра ми пише — настави — да мора у Нештин кући. И отишао је . . . Не хтедох му писати, кад ме тако оставио, а ни слутила нисам: да није одавде. Кајала сам се ал' га увек, љубљах . . . Време се приближило, кад би ми отац морао поцрвенити пред своји познаници, а бојаш га се, намислим да одбегнем, и то учиних. Дођох у Нови-Сад. Ту ступим у штампарију Медаковићеву, као радница, при „печатању“ „Дневника“ и „Седмице.“ Директор у „књигопечатњи“ био је честит господин Акса Димић који ме волео ко своје дете И ја не могах мој грех сакрити већ ту постадох мати Исповедих се господину Акси и преклињах га: да ме задржи и даље у „књигопечатњи“ . . . Смислио се и проклињаше непоштеног варалицу . . . Дете даде крстити у Јовановској цркви као находче и наденуше му име Срећко . . . Ни сам свештеник није знао ко му је мати . . . После ме научи да се осветим варалици и лажи Ружићу . . . Пристала сам, ма да сам волила Срећка, па напишем писмо овако: „Треба и ти да се сећаш оних срећних дана које смо пробавили, па ти шаљем Срећка. Крштен је у Новом-Саду у Јовановској цркви 17. Августа.“ То сам својом руком написала, а с тим мишљах да ће му доста бити освете . . . Господин Акса нађе човека те му обећа добру плату да дете однесе у Нештин, да га остави на прозор ил' згодно место Ружићеве куће . . . Сутра човек дође и рече: да је заповест испунио, да је дете метнуо на прозор Ружићев, а да је добро распитао за кућу. Ја сам и њему веровала . . .

„Ових дана добих писмо да ми је ујак у Суботици умро а мене поставио нашљедником свога имања . . . Сад тражим своје дете, да не пишти у крвничким рукама, које су одгурнуле мајку његову . . . Проклет

да је Ружић лажа највећа на свету, који је знао и село своје од мене сакрити! . . .

И поново се загуши у сузама.

— Проклет да је! — Рекох и ја Тошо.

— Знате ли господине, што о Срећку јер он је ту остављен? — Запита ме.

И онда јој рекох за Десанку мајстор-Јоцину.

Људи забленуше:

— То је дакле!

— То браћо. Јер она ми рече: „дете је крштено“ кад га хтедох крстити. Због другог онолика девојка препатила а суза му кану . . .

— И онај момак полуди! Ко ће за то да одговара? — Рече Тоша трговац и загледа се у даљину . . .

Људи мрмљају између себе . . .

— То је права патница! За једну душу крштену толико препати, а ником не издаде тајне! — Рече попа.

— На земљи патница на небу царица! — Рече Ђура Зрнић.

— Бог нек јој даде у рају насеља! И од мене нек је благословена! — Рече попа бришући сузе . . .

— А где је сад Десанка? — Запита Тоша, кад се трже од замишљености . . .

Нико му не одговори, јер се сви разишли били, а Тоша се поново замисли . . . Ко зна шта . . .

Кад се опет тргне рече:

— Така је љубав! — и уђе у свој дућанац . . .

18. На своме прагу.

Рајко отишао о жетви из села, па га никад . . . Готово су га заборавили.

Пре док му је отац био жив, цело село о њему диванило, о њему водило бригу, а сад и кад га спомену они тек:

— Немој бити ко луди Рајко!

Сам сам о њему мислио. Не знам је л' и Тоша трговац . . .

Мркла јесен . . . Ноћи хладне . . . Ветар фијукне кроз сухо дудово грање и трошне кровове сеоских кућа . . . Терчива на прозори тандрчу . . .

Ја се тргох из сна . . .

Слушам како ветар хучи и трска пада с' комшинских кућа . . .

Мисао ми одлете по свету . . . Сетих се Десанке, сетих Рајка . . .

— Како је њима? Где су? Имају л' они крова над главом? . . .

Бледа, хладна, ко болесна, јесења зора поче провиривати . . .

Ветар мало престаде, а крупне капи ледене кише прозврдаше у моје прозоре . . .

Устадох . . .

На пољу ларма . . . Сокаком жене вичу и трче . . . Звонце са торња поче оглашивати . . .

По подне изиђем на сокак:

— А ко је то умро? — запитам мога комшију.

Човек неки дође јутрос малаксао, озебао, па уђе у покојног Тодора Васића авлију и умре . .

Одмах горе, да видим тога сиромаша . .

Света пуна авлија, ал' не из поштовања, него ко на чудо скупили се . .

На сред авлије у небојадисаном сандуку лежи човек у ритама без покроба . . Очи му упале, коса ошишана прогрушана, проседа; лице жуто, чело пуно бора . .

— Унесите га бар у собу сиромаша; — рече неко.

— Носи га ти у твоју! — одврати жена што станује у кући Тодоровој . .

Дође свештеник . . Опоја га са две три речи на сред авлије . .

Баш да затворе, а дође Тоша трговац . . махну руком и приђе да види и он мртваца . .

Бог нек ти душу опрости, Рајко! Умро си бар на своме прагу! .

Погледах поново мртваца и познадох Рајка Васића.

Наста ларма и спровод се крену гробљу . .

Вратих се са Тошом ћутећи с' гробља . .

У један пут он стаде:

— За што се тако догодило? — Запита.

Ја слегох раменима . .

* * *

И данас не знам одговорити.

Поплава.

Од Емила Золе.

(Наставак).

III.

Кров је по срећи био простран и прилично раван. Горе се ишло кроз једну баџу, на раван кров. Ето туда смо се сакупили. Женскиње се било шћућурило. Људи хотијаху да се попну до димњака, што бијаху на оба краја крова. Ја се подупријех о надстрешницу од баџе, куда смо се попели на кров, па гледах на све четири стране.

„Помоћ нам неће изостати — рекнем им. — Сентењани имаду чамце, они ће овуда проћи . . . Гле, зар се ено доље не види једна свјетилка на води?“

Али нико ми не одговори ништа. Петар и не знајући шта ради, запалио своју лулу, па фрче кроз њу, рекао би да ће сва у комаде. Јаков је блехнуо у даљину, а Каспар стиснутих шака ходао је по крову, као да би хтио наћи каква излаза. Жене покрише лице рукама, да ништа не виде. Али Роза се за час исправи, па погледне око себе:

„Гдје су цуре? — упита — што оне не дођу овамо?“

Ја јој на то не одговорим. Сад она управо мене запита, сасвим ме оштро погледнувши.

„Гдје су цуре?“

Ја се окренем, јер нијесам могао лагати. Опазих како је и наше жене и дјевојке обузела она самртна студен, као и мене. Оне разумједоше. Марија се усправи као свијећа, уздахну дубоко, клекну и заплака горко. Аманда држаше чврсто своје двоје дјеце у њиховим хаљиницама, прикрила их је тамо да их очува. Вероника покрила лице рукама; није више била узбуђена. И тетка Агата преблијсјела је као креч, крстила се и шапутала оченаш и богородице дјево.

Међутим нам се позорје приказиваше све грозније и грозније. Ноћ се спустила а бијаше ведро као љетна ноћ. Мјесеца није било, али се силесија звијезда осуло по чистом ведром небу, те је неким плавичастим сјајем обасјавало читави тај простор. Обзорје бијаше јасно, видно, као да је увијек владао сумрак. А та непрегледна пучина ширила се још једнако под овим благим небом, била је бијела, сасвим бијела, па свијетљаше неким особитим сјајем, фосфорном свјетлошћу, која се одбијаше са окрајка свакога таласа. Земље се није видјело, све је било под водом. За час заборавих на погибију. Кад сам био млад стајао сам један пут у Марсиљу на морској обали, па се управ окаменио у чуду гледајући исту оваку свјетлост.

„Вода расте, вода расте!“ узвикне ми брат Петар, а у зубима још држи своју лулу, која му се угасила већ одавно.

Од воде до крова било је још само један метар. Тишина мирне пучине престала је. Поче струјати. Мутни таласи стадоше ударати о кућу, па односити разне ствари, бурета, дрва и бусење. Из даљине је хучао одјек таласа, што се одбијаху о зидове. — Јабланови се са страховитим праском извалише, куће су једна за другом рушећи се праскале, као кад се камење истоварује из кола.

Женско јецање дирну у срце Јакова, па завика:

„Овде даље не можемо остати, оче, молим те, да покушамо што год.“

„Јест, јест, ваља нешто да учинимо“ рекох ја.

Али не знадијасмо, шта. Каспар се понуди да упрти Веронику и пренесе је преко ријеке. Петар

хотијаше да начини сплав. То ти је била баш луда замисао. За тим ће Ципријан:

„Кад би се само малко могли приближити цркви.“

Из воде је вирила црква са својим четвртастим торњем. Од ње нас је дијелило седам кућа. Наша кућа, прва у селу, наслањала се на једну вишу зграду која је опет била приздана уз другу. И можда би баш могли доћи до парохијалне куће, одакле би нам лако било у цркву. По свој прилици се већ збојгло тамо доста свијета, јер сусједни кровови бијашу празни, а некакви су гласови допирали до наших ушију, који су доиста долазили са црквеног торња. Али колико би ваљало савладати опасности, па да се тамо дође!

„То се може — вељаше Петар — требале би нам љестве.“

„Ја ћу покушати — рекне Ципријан — ако се не могне, вратићу се. Иначе ћемо сви ићи, а дјевојке ћемо пренијети на себи.“

Ја га пустим, нек иде. Он имадијаше право, јер ваља покушати оно што је немогуће. Пође му за руком те се попне на сусједну кућу; а Аманда жена му исправи се, па видећи да јој мужа нема, завикне:

„Гдје је он? Ја не ћу, да он од мене иде. И у смрти треба да смо једно с другим.“

Кад га видје на крову, потрча с дјецом преко цигаља:

„Ципријане, чекај и мене, хоћу и ја с тобом да умрем!“

Он не попусти, него се попео по крову, па је мољаше да остане, увјераваше је, да ће се вратити, него само гледа, како ће спасити нас свију. Али она дрмаше главом са неким лудим изразом, па завикне:

„Идем с тобом идем с тобом. За што ми не даш да идем с тобом?“

Морао јој је дјецу прихватити. Онда јој помогне да се попне. Ми смо је до врха крова испратили. Корачали су полагано напријед. Дјеца су плакала, те их је опет узела у нарамак. Код свакога корачаја Ципријан се освртао и помагао јој.

„Склони је, па дођи натраг.“ Завикнем ја.

Видио сам га како маше рукама, али од хучања воде нијесам могао разумјети, шта виче. До мала нијесмо их више виђели. Попели се на другу кућу, која бијаше дубље од прве. Послије пет минута виђесмо их на трећој, којој је кров био врло стрменит, јер сам их видио како се уз кров пуцају на кољенима. Обузе ме нека нагла страва, па станем викати, што сам боље могао саставивши руке око уста:

„Враћајте се, враћајте се!“

И сви, Петар, Јаков, Каспар довикавали су им, нек се врате.

То их је неколико минута зауставило, но послије опет пођу напријед. Сад стадоше на раскршћу прама Рембовљевој кући, некој високој згради, чији је кров надвисио сусједне куће најмање за три метра.

Неко вријеме су се затезали. Ципријан се као мачка попне. Аманда остане међу циглама, чекајући га док се врати. Могли смо је сасвим јасно распознати, притискивала је дијете грудима; њен стас као да се повећао, па као каква црна прилика издиже се према ведром небу. Сада стиже грозна несрећа. Рембовљева кућа начињена је била за некакву радионицу, па је с тога била доста слабе грађе. Осим тога та кућа имала је поднијети и уздржати сву навалу матице, што је туда струјала. Чинило ми се, као да видим ту зграду, како се љуља под силним таласима; глас ми застаде у грлу, за Ципријаном сам једнако гледао како је преко крова прелазио. На један пут се зачу нека подмукла хука. Мјесец се попео, па својим жућкастим лицем обасјаваше непрегледну пучину. Виђели смо и најмању појединост те несреће. Рембовљева кућа прва се разорила. Свима нам се оте јаук, кад виђесмо да нестане Ципријана. Ништа не виђесмо него буру и запљускивање таласа под останцима крова. За тим наступи тишина, вода лежаше као и прије, само што је на оном мјесту, гдје је кућа била, зинула нека црна рупа из које су вириле развалине. Чињаше ми се, као да у тим развалинама видим нешта живо, како се отимље натчовјечанском снагом.

„Жив је! Богу хвала жив је!“ — викнем ја — видим га тамо у оном вртлогу према мјесечини.“

Надало нам се некакво смијање. Пљескали смо рукама од радости, као да је нама то спасење дошло.

„Он ће опет испливати“ мишљаше Петар.

„Јест, јест, видите — вељаше Каспар — ено сад хоће да се дограби директа.“

Али нам смијање часом умукну. Ниједне ријечи више не проговорисмо; неки страх завеза нам уста. Виђели смо, како је Ципријану. Кад се је срушила кућа, његове ноге некако упалоше међу двије греде, па је стрмоглав висио, није се могао ни макнути; глава му је била само неколико центиметара изнад воде. То бијаше страшна смртна борба. На крову сусједне куће стајала је још увјек Аманда са своје двоје дјеце. Узела је нека грчевита дрхтавица. Гледала је смрт свога мужа, није га ни часка с очију скидала. Непрестано је кукала и завијала, као од страха побјешњело псето.

„Ми га не можемо пустити да тако умре.“ Рече Јаков као изван себе. „Један ваља да оде тамо.“

„Можда би се још могле одмаћи греде — мишљаше Петар — те би га тако извадили.“

Управ бијашу пошли пут сусједних кровова, кад се и друга кућа разори. Пут бијаше пресјечен. Тада нас подиђе нека језа. Механично се ухватисмо за руке, стискивали смо их, да су пуцале, али нијесмо могли очију скинути са тога ужасног призора.

Ципријан хотијаше с почетка да се држи управ. Изванредном снагом се уздигао над воду, тијелом се био укосоио. Али напор му савлада снагу. Борио се још увјек, хотио је да се избави из брвана, млатио

је око себе рукама, не би ли нашао што год, чега би се могао држати, па се последије предаде судбини, остаде стрмоглав висећи као каква жива али опет безживотна маса. Смрт је ступала полагано. Његове косе тек што не додириваху воду, која је полагано расла. Врхом главе морао је опазити како је студено. Први талас покваси му чело, а други затвори му очи. Мало за тим виђесмо како му главе под водом нестаде.

Женскиње што се шћућурило крај наших ногу, сакри лице рукама. И ми сами сад падосмо на кољена, дигосмо руке, плакасмо и шапутасмо молитве. Аманда је још увијек стајала на крову, једнако притискиваше дјецу грудима, а лелек јој се у ноћи још већма разлијегао него прије.

IV.

Ја не знам колико смо провели у овоме страху. Кад сам дошао к' себи, вода је још увијек расла. Сад је допрла гори до цигаља, кров је вирио из те непрегледне пучине као какво малено острвце. С десна и с лијева куће порушене. Море се ширило.

„Ми се помичемо“ рече Роза полагано, ухвативши се за цигле.

И нама се свима доиста чињаче, као да се кров дигао, па плива по води, као да нас носи каква голема струја. Но кад видјесмо, да се црквени торањ не миче, престаде та обмана, бијасмо на истом мјесту.

Вода сада отпоче своје нападаје. Матица је до сада јурила друмом сеоскијем, али рушевине, које јој сад запријечише пут вратише јој ток. То бијаше нападај по свима правилима ратне вјештине Свака ствар, свако брвно, чим га захвати матица стане се лелујати тамо амо и удари о зидове. А матица није дала ниједној ствари да оде, него је увијек враћала, да с њоме удара; правилно је ударац за ударцем падао на зидове, час по десет, час по дванајест брвана ударало је на нас са свију страна. Вода је хучала, а каловита пјена њена квасила нам је ноге. Слушали смо потмуклу јеку воде, које бијаше пуна кућа; чули смо дубоки прасак зидова што су тада пуцали. Кадгод би чули какав снажан удар, мислили смо, да је сад крај, да се раступају зидови, који нас предају води у наручја.

Каспар се бијаше услободио, те допр'о до ивице од крова. Дочепа се једнога дирека па га својим снажним мишицама извуче горе.

„Он ће нас бранити,“ рекне.

Јаков је такођер узгред ухватио једну мотку, Петар му је помагао. Ја проклињох старост, што ми одузе снагу, па ослабих као дијете; али обрана је била опет организована; то бијаше двобој тројице људи против једне ријеке. Каспар држећи свој дирек у приправности, чекао је греде, које су ударале о зидове; снажном руком држаше га мало по даље од зидова. По гдје кад удар бијаше врло јак, те овај мо-

раде клонути. На његовој страни радили су Петар и Јаков са својом дугом мотком, као и он, да би одбили навалу великог наноса. Читав сахат трајала је ова бескорисна борба, па су с тога проклињали и млатили воду. Каспар се опет борио с њом, као да је на хрвалишту, млатио је вртлоге те пучине, као да би то биле људске груди. Али вода бијаше мирна, непобједива. Јаков и Петар изнемогли спластише се на кров; а Каспар се усиљаваше још али му матица отрже из руку оружје, па и оно провали наше зидове. Борба постаде немогућа.

Марија и Вероника бациле се једна другој у наручја. Понављаху очајним гласом једне исте ријечи од страха, које још увијек у мојим ушима брује.

„Ја не ћу умријети, ја не ћу умријети!“

Роза их је грлила рукама. Тјешила их је и слободила, али је и сама дрхтала читавим тијелом, па је као и оне викала тужно: „Ја не ћу умријети, ја не ћу умријети!“

Једина Агата није ништа говорила. Није се ни Богу молила, нити се више крстила. Исколаченим очима гледаше у даљину, само кад би јој се очи с мојима сусреле, хотјела би да се још насмије.

Вода је сада шибала пут цигаља. Нијесмо се више надали никаквој помоћи. Слушали смо увијек неке гласове од оне стране, гдје је црква; за тренутак показаше се у даљини двије свјетиљке; над пучином се опет разастрла пријашња тишина а жута површина воде све се даље ширила. Сентенски становници, који имадијашу чамце, били су по свој прилици нападнути прије нас.

Каспар је међу тим још једнако облазио кров. На један пут завикне:

„Пазите! помозите ми! држите ме!“

Зграбио је некакву мотку, држаше на оку нешто црно, огромно, што се према нама приближавало. То бијаше велик кров с какве год појате, од чврстих треница начињен, који је дигла вода па сад поврх ње пливаше као какав сплав. Чим се тај кров толико приближио, да га је он могао докучити, закачи га својом мотком и држаше чврсто, но кад видје, да му се хоће да отме, повиче нас у помоћ. Ми га ухватисмо за тијело, па држасмо чврсто. А кад је тај кров матица захватила, гонила га је према нама таком силом да се побојасмо е ће наш кров прснути у комаде.

Каспар једним скоком скочи на тај сплав, што нам га случај посла. Протрчао је по њему унакрст, да се освједочи о његовој тврђи, а Петар и Јаков држаху га чврсто с краја нашега крова.

Каспар се смијаше и викаше весело:

„Беде, ми смо избављени. Не плачите ви жене! Прави чамац. Та видите, моје су ноге сасвим сухе. Он ће нас свију носити поуздано. На њему ће нам бити као и код куће.“

Али опет мишљаше, да би га требало утврдити. Он заустављаше греде, које су још увијек водом до

нас долазиле, причврсти их ужетима, што их је Петар собом понио, кад смо изишли из доњих бојева. Пао је и у воду, али на наш јаук, који нам се оте — одговори нам опет смијањем. Он је воду познавао, а вода њега; пливао је по једну миљу у Гарони. Кад је опет дошао на кров, стресе се, па повикну:

„Напријед! укрцавајмо се, не дангубимо!“

(Свршиће се.)

Кључ и његова околина.

Написао је Миле Попадић.

Кључ је град, гдје се по историјском доказу предао пошљедни босански краљ Стеван Томашевић султанину Мехмеду II. год. 1463.

Кључ лежи у кључком пољу покрај ријеке Сане, која у мјесту пролази између двије високе природне стијене; на лијевој страни је град, назидан по стрмим стијенама, а према њему је много виша фортификација. Ма да су зидови доста порушени и шумом обрасли, ипак је ријетко у Босни видјети мјесто с бољом војничком позицијом него што је Кључ. Да са свим одговара имену своме, може се видјети, кад човјек изађе на фортификацију, пак разгледа околицу. Одатле се види, како су превјечити закони природни на далеко заклонили сваки улаз, те да се мора баш кроз одређено мјесто проћи. Стари, који су му име надјевали, морали су то опазити, кад су га тако крстили.

Од града један четврт сахата к југу има узвишено брдо, и на њему једна хумка. Зове се „Пашина софа.“ По народњем предању одмарао се овдје везир султана Мехмеда Велија, кад је с војском дошао да опсједне Кључ. С њим је био и један кадија, именом Мула. На то су мјесто изазвали на вјеру краља Стевана, и био би га Велија паша пустио да не бјеше Мула кадије. Он је паши говорио: „Ако си ти њему вјеру задао, нијесам ја! Дај ми га под моју власт, а у курану стоји, да кауру не треба давати слободе.“ — Везир га послуша и преда му краља, а Муло кадија измисли му мученичку смрт: живоме му садера кожу. Али и паша бијаше смрћу кажњен, погинуо је од своје бедевије.

Недалеко од града према сјеверу, крај ријеке Сане има добар точак, зове се „Краљевац“ и код њега је једна хумка, именом „Црквина.“ Народ прича, да је ту црква затрпана и засута. Низ ријеку Сану до три сахата на ниже, има на високој обали једна тврда зидина, пушта, а зове се „град Камичак.“ Од Кључа западно три сахата има село Саница. Плодносно је и згодно мјесто, а по народној причи допало се и Стојану Јанковићу, који јој је изговорио ово: „ох Саницо, ох мало Приморје, у теби ћу дворе са-

Женскиње пало на кољена. Каспар је морао Веронику и Марију одијети на сплав, па их је у сриједу метнуо. Роза и тетка Агата отпузаше саме преко цигаља и сједоше покрај дјевојака. У том часу погледнем ја онамо према цркви. Аманда је још увијек била тамо; наслонила се сад напријед, дјецу издигла у вис, јер јој је вода допирала до појаса.

градити!“ Селом пролази ријека Саница, што извире испод горе Грмеча. Одмах на извору су јој млини, пиле и ступе. Особито је ту дивно видјети један старински млин, који се никада не покрива, јер га удесна литица са стране брани од непогода. Саница набуја у мокро доба, да би могла понијети брод; али њезина снага брзо опане. У мјесту има једно брдо „Црквена главница“, која је раскопана год. 1856. и онда је ту нађен облик цркве, по чему се то мјесто и прозвало данашњим именом. Исте године саграђена је на том мјесту црква од камена и посвећена св. апостолима Петру и Павлу, али је брзо постигла несрећа, јер је спаљена у вријеме српско-босанског устанка године 1876. Ондјешњи српски православни народ, који се био од селекција разбјегао, поновио је и покрио у повратку на пола изгорелу зидину.

На другом брду зове се једно мјесто „Клишина.“ Око ње има доста великих положених плоча; по изгледу и називу чини се, да је то била мала црквица, око које се мртви сарањивали. Прича народ да је та црквица спадала под област горњој цркви.

Посред села Санице тече ријека Ријеча, а у њу се улијева поток Смиљаница. При утоку Смиљанице у Ријечу лежи у равници „Двориште.“ Народ прича, да су ту били двори неких велмуџа, пак да су по њиховој пропасти ондашњи Мухамедовци те дворе разрушили и од истог материјала себи куће поградили. Данас се само чује име двориште а не види се ни камен на камену, него се само црвени по гдјекоја разбијена цигла.

Преко горе Грмеча на високом положају лежи „Бравско“; у њему има један бунар „Краљевац“ и код њега једна зидина, народ је зове „Краљевтор.“ Недалеко отален у селу Јасеновцу има једна зидина, која је назад двадесет година раскопана и нашао се облик цркве, па од тада на истом мјесту чини се богослужеље на дан св. пророка Илије. У Бравску има више зидина, које народ зове градинама.

Између Санице и Бравска диже се велика гора Грмеч, о којој се прича, да на њој има град истог

имена, али не личи толико граду, колико као некој паланци, која је на високим литицима. У лањском календару „Бошњаку“ описао је П. Мирковић опширно, што народ прича о граду Грмечу. И ми ћемо то овдје ради потпуности забиљежити.

„Од Петровца одјавивши на источну страну скоро три сата, доћи ћеш на планину Грмеч. На највишем врхунцу те планине стоји град, који исто име има као и планина. Град је половину зидан а друго је самотврд. Мало се од њега порушило. А у ком је вијеку зидан, не зна се. Сад је нарастао у шуму, те у самом граду по калдрми имаде јела и јавора у промјерју по два до три метра. Од Грмеча један и по сат на пољу Бравску је једна развалина под именом „Градић“, а близу њега веома здраво врело „Краљевац“. Ево шта народ приповиједа о Грмечу и Градићу.

У старо вријеме у граду Грмечу становао је један краљ а бијаше веома богат и силан. Овце његове становале су на Бравску у Градићу. У оно вријеме, приповиједа се, у тијем крајевима није падао снијег никада. Једном бијаху чобани краљеви са овцама на Бравску а удари снијег и затрпа све овце. Чобани оду и кажу краљу шта је било. Краљ рече: „Дјецо моја! то је од Бога пала слана, да за наске овдје није стања. Спремајте се, да одмах идемо.“ Почну се спремати и потоваре што су год имали, али како краљ бијаше пуно богат, па не могоше све понијети, он узме пуну тисову касу дуката и закопа их у граду. Најмлађој ћерки његовој бијаше жао оставити толике дукате те не хтједе никако откучити се од новаца, пак ни онда када пођоше, не устајаше од касе, вичући: „Ја их жива оставити нећу!“ Отац јој говораше и закљичаше је, али она неће па неће. Но кад никако не хте поћи, отац је онда прокуне: „Е кад нећеш да идеш с нама, а онда нека милостиви

Бог нареди и послуша родитеља врућу молбу и овога часа да се претвориш у змију и да лежиш на њима и дневи и ноћи и љети и зими, а само на Ђурђев дан прије сунца један пут да изиђеш, те ако се тадај са мушким сретеш, да се пољубиш и опет да се повратиш у дјевојку и пођеш за истог, а новце да узмеш своје суђенику.“ Онога часа она се претвори у змију рашљата репа и сплаза се на новце. А отац њезин пође отолен и крене на јужну страну. Путујући од Грмеча чим је ишао један сат, стао је и ударио биљег или како ондашњи народ зове мрамор. Мрамори ти и дан данашњи су на истим мјестима гдје су и ударени. Високи су два метра а широки по метра од тврдога љутца камена; први стоји у Јањилима, затим у Зденом долу у пећини. Тај је у љубре нарастао. Трећи у Горинчанима пак онда у Сековцу, Криводолу, Црвљивици и пошљедњи у Жупи јуначкој. У Унцу се краљ настани и сазида град Висућ на једној стијени, који је до данас сачуван у цијелости. Басамаци, који су у стијени исјечени, нијесу у стању данашњи људи ни у два пута искорачити. Више је људи из околине грмечке ишло рано о св. Ђурђу у Грмеч град да се пољуби са краљевом кћери. Али ни један није се могао одважити дочекати, да се сунце роди и да змија изиђе. Приповиједају, да је био дошао један и стојао на градским вратима на Ђурђев дан и чекао, па када се сунце рађало, пође змија из града, те ће управо њему. Сва се сијаше као сунце, на глави имађаше круну а реп јој двострук. Он завеже и дочека је. Она дође до њега и почне му ићи уз ногу и управо допуза до главе и хтједе га пољубити у десни образ, али он макне главом, а она се одмах врати натраг на дукате. И сад често пута који оде, али се не одважи чекати ни један. А дјевојка сирота, ето још чека у народној замисли свога суђеника.“

—≡≡≡ СРПСКЕ НАРОДНЕ УМОТВОРИНЕ. ≡≡≡—

Скадарка дјевојка.

Турска војска код Бојане пала,
И пред гојском паша Бећир-паша;
И попеше бијеле чадоре,
Око паше аге и спахије
И његова дјеца јањичари.
С једну страну силна турска војска,
С другу страну Скадарка дјевојка,
Запрегла је уз руке рукаве
А уз ноге крмез — чивтијане¹⁾.
Хвата воду у легене златне,
У њој топи пребијело платно,

¹⁾ Црвене гаће од свиле.

Па га стере по зеленој трави.
Хоће цура платно бијелити,
Подвикује паша Бећир-паша:
„Ајд' отамен, Скадарко дјевојко,
Ти попусти свилене рукаве,
А низ ноге крмез — чивтијане
Не мами ми ага ни спахија,
А ни моје дјеце јањичара.“
Одговара Скадарка дјевојка:
„А не лудуј, паша Бећир-паша,
Док је мени Бојане водике,
Не бојим се ага ни спахија.
А ни тебе, паша Бећир-паша!“

Мучно бјеше паши Бећир-паши,
 Па он пусти по војсци телала.
 Телал виче љетњи дан до подне:
 „Није л' мајка родила јунака,
 Добар јунак коња приранио,
 Који море воду препливати,
 Да ухвати Скадарку дјевојку?“
 Ту се јунак наћи не могаше
 Веће једно момче од Отина;
 Он отиђе добром коњу своме
 Па га куца дланом по сапима¹⁾,
 Па је своме коњу говорио:
 „Мој дорате, вели, добро моје,
 Могу ли се у те поуздати?“
 Добар коњиц зборит' не умије,
 Ногом копа а ушима стриже,
 А зубима јасле откидује,
 Прилика је, препливати може.
 Опрема га турско момче младо,
 Опрема га, што год љепше може,
 Притеже му четири колана,
 А и пету ибришим тканицу.
 Опремио себе и коњица,
 Па он оде паши под чадора,
 И поведе коња од мејдана.
 Темена²⁾ је паши учинио:
 „Идем тамо воду препливати,
 Ако могу цуру ухватити.“
 Њему вели паша Бећир-паша:
 „Ајде сине, турско момче младо,
 Ако теби добра срећа буде,
 Те ухватиш лијепу дјевојку,
 Доведи је мени под чадора,
 Немој њојзи лица обљубити,
 Даћу теби један товар блага!“
 Па отиде турско момче младо.
 Подалеко коња заводио
 Да га не би цура сагледала.
 На Бојану коња поћерао,
 Готов бјеше воду препливати,
 Не види га Скадарка дјевојка.
 А кад га је цура сагледала
 Бијело је платно оставила,
 Не би ли се Туре забавило,
 А проклето ни гледати неће.
 Скида с врата огру³⁾ од дуката
 Па је баци по зеленој трави,
 Не би ли се Туре забавило,
 А проклето ни гледати неће.
 Збаци с главе ал-фес⁴⁾ капу малу,
 Накићену дробнијем бисером,
 Не би ли се Туре забавило,

1) Победреница.

2) Турски поздрав.

3) Огрлица.

4) Црвен фес.

А проклето ни гледати неће.
 За њом трчи турско момче младо
 За русу је косу ухватио,
 За бијелу руку прихватио,
 Па је баци себи на коњица.
 Моли му се Скадарка дјевојка:
 „Богом брате, турско момче младо!
 Не води ме паши у ордију,
 Поврати ме Скадру каменоме;
 Мој је бабо краље од Епира,
 Честита ће тебе учинити;
 Ја ћу баба мога умолити,
 А тебе ћу знати до вијека!“
 У том они до Бојане дошли.
 У воду је коња наћерао,
 И лијепу воду пребродио,
 Па одјаха коња од мејдана,
 Скиде с коња лијепу дјевојку,
 Па га даде лијепу дјевојци:
 „Добро држи коња од мејдана,
 Док исциједим воду из чизама,
 Водај коња и тамо и амо!“
 Па он сједе у зеленој трави,
 Па извади дрвену чутуру,
 Па се напи жежене ракије,
 Јер се бјеше тешко уморио.
 Сједи лежи по зеленој трави,
 А дјевојка коња заводиола,
 Сузе рони, а Богу се моли,
 Не би л' Туре санак преварио.
 Узданула, Бога споменула,
 Па се она ману на коњица;
 На Бојану коња наћерала
 Готов' цура воду препливати,
 Ал' је види турско момче младо.
 Скочи јунак к'онда се помами
 Трком трче, а из грла виче:
 „Богом сестро, Скадарко дјевојко,
 Врати мени коња од мејдана,
 Не см'јем паши у ордију доћи!“
 Одговара Скадарка дјевојка:
 А не лудуј, турско момче младо,
 И тебе сам ја прије братила,
 А ти не знаш, што је побратимство;
 Ни ја не знам, што је посестримство!
 Не дам теби коња од мејдана,
 Водићу га Скадру каменоме,
 Ранићу га у подруму своме,
 Док ми Бог да доброга јунака
 Па ћу њему коња поклонити!“
 А кад виђе турско момче младо,
 Ђе му неће коња повратити,
 Зави очи па у воду скочи.
 А кад виђе Скадарка дјевојка
 Што учини турско момче младо,
 Она купи своје б'јело платно,

Па га баци на коња доброга;
Купи своје огре од дуката,
Па их меће себи око врата;
Опет гледа по зеленој трави,
Опет нађе ал-фес капу малу,

Па је меће на лијепу главу;
Па отиђе Скадру каменоме
И одведе коња од мејдана.

Прибиљежио

I. D.

НАРОДНЕ ПРИПОВИЈЕТКЕ.

Еро купио сланину у Бошњана. Дошао Еро са неколко своје чељади у Босну да презими. Придвори се код некаква богата сељака да зиму проведе и да му ради. Кад настаде прољеће, а Еро хоће у свој вилајет. Он опази у свога газде неколке крпе сланине на тавану, па смисли да му што измакне. Заиште у газде да му прода бар двије крпе. Бошњо једва дочека, скине двије крпе и ласно се погоде. Сад Еро вели да нема пара, а Бошњо без пара не да ни помакнути. Нијесу знали шта ће чинити, па Еро рече: „Сад знам, како ћемо оба бити намирени. Ја ћу ову једну крпу понијети, а теби нек стоји друга у реуму¹⁾, док ти паре не донесем.“ Бошњо пристаде драге воље на то, узме ону једну крпу натраг у залог, а Еро другу однесе без паре и динара. Како казују, још се нијесу намирили.

Умр'о херцеговачки Бог. Једна чета Црногораца пошла у Херцеговину, да би што шићарили. Ударе преко поља Граовског и нагазе на њиву, на којој бијаше ратар оставио плуг без волова. Црногорци не виђели никада плуга, скупе се око њега, и зачуђено запитају харамбашу, шта је то. „А да ли нијесте чули, чоче,“ одговори он — „има по године ка' је умр'о херцеговачки Бог на Грахову, па су му ево овђе кости остале. Сад се Херцеговци немају коме молити, његод ударимо, наш је шићар, него само хајте за мног.“ Они то једва дочекају, пођу за харамбашом, а овај их одведе на неку беговску кулу. Црногорци јурну на кулу, бега убију, а сав његов мал и стоку поћерају својим кућама.

Тврда вјера спасава. Пошао један хришћанин на ћабу, па путујући сврне у једну колибу, да би се мало склонио од кише, која пљушташе ко из кабла. У тој колибици нађе он једну стару баку, гдје чува згрануту²⁾ дјевојку. Хаџија мораде остати на конаку, јер киша не престајаше падати. Баба га распита ко је, шта је и куда иде. Кад сјутра дан, хаџија пође, а баба га замоли, да јој донесе с ћабе часног дрвета за ону згрануту дјевојку, не би ли је, вели, излијечила. Хаџија јој обећа и крене даље.

Пошто се Хаџија врати с ћабе и дође близу оне колибице, сјети се, што је баби обећао. Одмах нареди момку, да од колске трупаине, која крај пута лежаше, откине један комадић, да га завије у памук

и метне у бисаге. Слуга послуша, а кад хаџија дође до колибе, даде баби онај комадић дрвета завијена у памуку. Хаџија се ту мало одмори, а баба одмах скува оно дрвце у води, и да дјевојци да се том водом умије и да се мало напије. Нечастиви одмах побјегне из дјевојке, а кад би пред вратима повиче: „Не изгони мене колска трупаина, већ бабино вјеровање.“

Како је остао манастир Дечани, да га Турци не разоре. Кад је турски цар Бајазит освајао српске земље, чује за красну грађу манастира Дечана и пошље тамо своје људе да га прегледају.

Људи оду, па кад виде, врате се цару и кажу, да је то велика бина¹⁾ какве у њега (цара) нема, и да се туј састају и договарају Срби, па за то треба тај велики манастир развалити.

Сам Бајазит пође, да види Дечане и да их разори. Дође до манастира с војском, и учини логор и конач на ливади испод манастира. Сјутра дан поручи по игумана, овај дође и приступи му. Цар му каже шта је намислио, а игуман се стаде молити. Цар му каже: „Ако ми погодиш до сјутра што ћу те питати, оставићу те у животу и манастир нећу срушити. Па онда му даде ова три питања: Прво, да му каже колко је од земље до неба, друго, колко Бајазит ваља и треће, шта цар мисли.

Игуман се врати у манастир невесео. Он је имао брата, који је био манђупац²⁾ у манастиру. Кад му овај донесе вечеру, видећи игумана снуждена, упита га: што је невесео? Игуман му све каже, ронећи сузе низ сиједу браду. Манђупац му рече: „Вечерај ти и не бој се: Ја ћу ићи пред цара, и одговорићу му на његова питања.“ Тако и буде. У јутру манђупац обуче игуманово одијело, узме једно клуфко конаца и кутлачу, узјаши на њу и оде пред цара.

Цар га одмах запита: „Игумане, колко ја ваљам?“ Манђупац му одговори: „Христос је уцијењен 30 сребрењака, он је Бог, а ти си човјек, ти ваљаш један мање.“

„Игумане, колко је од од земље до неба?“ — упита цар. Манђупац му рече: „Колко од трећег часа до деветог, ако ти невјерујеш, а ти мјери,“ и пружи му клуфко конаца.

¹⁾ У залогу.

²⁾ Згранут (бијесан).

¹⁾ Зграда.

²⁾ Кувар.

„А шта ја мислим?“ — упита цар. Манђупац одговори: „Ти мислиш, да сам ја игуман, а нијесам, него манђупац, ако не вјерујеш ево кутлача, којом чорбу мијешам, а што ме не познајеш није ни чудо, брат сам игуманов, па сам налик на њега.“

Цар се насмије, па пође у манастир и богато га обдари, и још запише у царску књигу, да никакав цар не разори Дечане.

Приближежио

Н. Н. Херцеговац.

Д и в.

Био један човјек, па му се никако није дало у дјечи. Једном оде он врачари, да му гата, што би то било, да он нема за толико времена дјеце. Врачара му одговори, да ће добити дијете, ако пошаље жену на врело у планину и да је остави тамо, док не види, да је ко дошао и умио се. Човјек одма пошаље жену, да чека на врелу, хоће ли ко доћи; до мало дође див и дивица и умише се у води. Жена се брже боље умије послје њих, отрча кући па мужу све приповједи, како је било. Човјеку бијаше веома мило, а жена послје неког времена роди сина и најену му име Див.

Див нарасте за неколико година велики човјек; коме не бијаше равна ни на јелу ни на дјелу. Он би све појео, што би се за цијелу породицу приговорило и увијек би остао гладан. За то замоли у оца благослов, да иде у свијет тражити себи хљеба. То оцу не бијаше мило, али му мораде допустити и благослови га, рекавши му: „Иди синко, да Бог да, да ти срећно буде.“ Див отиде и на путу нађе кочијаше, гдје се муче око кола, пунијех жељеза, која су била у јарачи запала. Див им рече: „Што ћете ми дати, да вам кола извучем из јараче?“ Кочијаши одговоре: „Шта ћеш искати?“ А он заште за сјекиру гвожђа, а кочијаши пристадоше. Див извуче кола и узме за сјекиру половину гвожђа, и однесе га првome ковачу, да му скује сикиру док он донесе држало из планине. Ковач скује као и обично сјекиру, али Див се врати и донесе на рамену читав јелић и заште сикиру да насади. Ковач изнесе, а он се зачуди, како је малена сикира од множине гвожђа. Тад наново заповједи ковачу да му од цијелога гвожђа сикиру скује. Ковач мораде сковати сикиру и насадити на држалицу, те је преда

Диву. Див оде даље путем и сrete агу, који је тражио слугу. Див га упита: „Што тражиш ага?“ А он му одговори да тражи слугу. Див му се понуди да га служи, а ага га прими к себи и погоди се с њиме, да ће му дати товар пшенице за годину дана. Див на то пристане и оде с агом кући. Ага му даде кола и волове и пошаље га у дрва. Тако једном у дрвима навале вуци на волове и поједу их, а Див ухвати вукове у јарам и на њима доћера дрва кући. Ага га запита за волове, а Див му одговори, да су их вуци појели, а он да је њих мјесто волова ухватио у јарам и дрва доћерао. Кад то ага зачу, онда га пошаље у гору, да носи храну свињару, а свињара није никад ни имао. Див кад дође у гору види међеда на јели и рече му: „Крмару, сиђи доље, ево ти хране.“ А међед: м! м! Див опет понови: „Сиђи брже доље, јер ако те сикиром ударим, пашћеш мртав.“ Међед опет као и прије: м! м! Кад то виђе Див, узме сикиру и убије међеда, а дивљу крмад, која је ту била, доћера у агину авлију. Ага виђе, да је он будала, па не знаде како да га се опрости. Тад ага пошаље Дива у један млин, одакле се нико није вратио, ко је у њега дошао. Кад Див дође у млин одма заспе жито да се меље, а он леже да се мало одмори. На једном дођу зли дуси и стану расипати мливо. Див скочи и побије све зле духове и покупи мливо у врећу и станз гледати како се млин окреће наоколо. То га веома обрадова и од радости сагне се и пољуби жрвањ. Камен се брзо окрене и окрвави му губице и љуто га рани. Од тога Див у путу изнемогне и аги више нигда не дође.

Приближежио

П. С. Иванчевић.

Шехерли цјесме из Босне и Херцеговине.

Из збирке Вида Вулетича-Вукасовића.

Новљанин Иво и љубовца му.

Бол болује Новљанине Иво,
У Новоме чувајућ Новога.
Крај њег сједи остарјела мајка,
Крај срдашца Аница сестрица,

Ниже ногу вијерна љубовца.

Проговара Иванова мајка:

„Што ми штогод не говориш сине?“

„А што ћу ти говорити мајко?“

Видиш, мајко, гдје ћу умријети;

Теби, мајко, двори и хамбари,
Ани секи кмети и чифлуци,
Мојој љуби претила дорина,
Нека иде у заврате мајци!¹
На то му се љуба насмијала.
Њојзи вели Иванова мајка:
„Што се смијеш, ногу уломила!
Зар не видиш гдје ће умријети?“
„Богме ако ћ', Иванова мајко,
Кад и умре, ја га жалит нећу,
Ев' имаде девет годиница,
Ја не знадем гдје твој Иво спава,
Гдје ли спава, гдје се распасива;
У Морића сека удовица
Ту је Иви ја так¹) и ложница!“
И умрије Новољанине Иво . . .

Софта Лакишић и Мејра.

Издераше баше јеменије²)
Шетајући уз Пударковиће,
Гледајући Котлушину Мејру;
Гледао је софта³) Лакишићу:
„Срце душо, Котлушина Мејро,
Јеси ли се кола наиграла
И лијепих пјесам' напјевала?“
„Копиљане, софта Лакишићу,
Утегни се мукадемом пасом,
Да ти гонца ружа не пропане,
Да ти Мејра другом не западне!“
Вели њојзи софта Лакишићу:
„Срце душо, Котлушина Мејро,
Ја се јесам утегнуо Мејро,
У кадије на мешће ми Мејро,
Неће гонца ружа пропанути,
Неће Мејра другом западнути!“
Скуте свила из кола побјегла,
Својој мајци у крило панула:
„Моја мајко коме си ме дала,
Копиљану софти Лакишићу?“
Уз образ јој синлу⁴) ударила:
„Мучи Мејро, зуб те заболио,
Да те чује софта Лакишићу
У мом би те двору оставио!“
А то софта и слуша и гледа!

Сењанин Иво и дилбер-Хумихана.

Од како је свијет постануо,
Није љепши цвијет процватио,

Што је сада у Мостару граду,
У матере дилбер-Хумихана,
Просило је тридес' капетана,
Нит ће Хума, нит је не да мајка.
Просили је кулуглије¹) младе,
Нит ће она нит је даде мајка.
То зачуо Сењанин Иване,
Заклиње се Сењанин Иване:
„А, тако ме не родила мајка,
Већ кобила која коња мога,
Ја се јунак хоћу оженити
Из Мостара за млађахну Хуму!“
Што је Влашче пјано говорило,
То је оно тријезно урадило;
Он под турску свеза одијело,
Начини се Мујо Будимлија,
Куд год иде, он у Мостар дојде,
Кад је био кроз пазар чаршије,
Јако Мујо коња разиграва
Од калдрме пјесак одскакаше,
Мостаране гони у дућане,
Басдрћане бије по дућаним';
Право иде Хумихане двору.
На Ахару²) конак учинио,
Он запреси дилбер-Хумихану,
Кајил Хума, а кајил је мајка.
Па добави хоће и хаџије,
Па је вјенча себи за љубовцу,
Па је тука ђердек учинио.
Кад у јутро јутро освануло,
Опрема се Будимлија Мујо
Ка Будиму граду бијеломе
И он води дилбер-Хумихану.
Кад су били кроз гору зелену,
А заучи езан³) турско подне.
Проговара дилбер-Хумихана:
„Ено учи езан на мунари,
Да клањамо турскога намаја⁴)!“
А вели јој Будимлија Мујо:
„Душо моја, дилбер-Хумихана,
Кад дођемо ка Будиму граду,
Онди ћемо клањати намаја!“
Кад дођоше Сењу бијеломе,
Проговара дилбер-Хумихана:
„Мој драгане, Будимлија Мујо,
Камо вама бијеле џамије
И уза ње високе мунаре?“
Проговара Будимлија Мујо:
„Ја нијесам Будимлија Мујо,
Него јесам Сењанине Иво!“

¹) Уточиште.

²) Постоле.

³) Бак.

⁴) Пљуска, шамар.

¹) Трговци.

²) Стан за госте.

³) Позив на молитву.

⁴) Молитва.

Народне пословице.

Скупио их П. Мирковић.

281. Боље је чувена него виђена.
 282. Куда ћу? Ондуд море а одуда јад.
 283. Боље је дабе радити, него дабе лежати.
 284. Да самар падне с неба, мени би кускуни око врата пали.
 285. Празна рука слаба друга.
 286. Да је ракије било би такије.
 287. Док је метла нова, добро мете.
 288. Ко мачем бије, од мача и гине.
 289. Сит весео, гладан прекисео.
 290. Свака овца своју пашу нађе.
 291. Сиротиња не може ситно самљети.
 292. Тешко самцу у тијесну кланцу и у про-
 страниој кући.
 293. Ја ли наћи ја л' с памети саћи.
 294. Од длаке прави конопац.
 295. Куд поток ту и поточина.
 296. Што бешика заљуља то мотика закопа.
 297. Какова мисао такав и говор.
 298. Благо теби магаре, кад не учиш насаре, веће носиш товаре.
 299. За једну главу једна капа.
 300. Рум није хром, већ има четири ноге и два-
 најест језика.
 301. На лежећега вола нема изора.
 302. Комарцу извуци ногу, извући ћеш му и
 дроб.
303. Једна овца по попова звонца.
 304. Не наћера говече да пољуби парипче.
 305. Од камена се одбије а од сиротиње ни
 пиљка.
 306. Разуман труд није узалуд.
 307. Слаба шваља дуге конце увлачи.
 308. Јаје за јаје ако и није шарено.
 309. Пошао у дрва а није понио сикиру.
 310. Свак по маријаш, слијепец богаташ.
 311. Кад се не сири нека се и не кисели.
 312. Нека је здравља па да ће и објесити.
 313. Има паса и осим кусије.
 314. Једна лијеска не чини шуме.
 315. Једна чела не чини роја.
 316. И млад каткад нема зуба.
 317. Ако је малаксао коњ, није му њиска.
 318. Пошаљи новце добићеш лонце.
 319. Господска болест сиротињско здравље.
 320. Зли биљези мрке кабанице.
 321. Пишти као змија у пожару.
 322. Узбунио, као кад кокош јаје снесе.
 323. Замислио се, као да су му бродови под
 Котор дошли.
 324. Јео је љеба из много наћава.
 325. Он би из јалове краве теле извукао.
 326. Очи му просе а руке не пружа.

— Л И С Т А К. —

Биљешке.

Шематизам сарајевске архидијецезе за ову годину изаћи ће скорим из штампе. Поред обичних ствари, што у оваковим књигама има, у њој ће бити описано много српских старина из наших крајева, а што је најзначајније, у њој су пописане све српске породице у Босни са крснијем именима, што их славе. Научњацима и историчарима, који се тиме баве, биће та књига добро дошла. Многом знаменитијем Србину овдје ће се наћи коријен, одаклен потиче.

Код земаљске владе овдје, већ више од два мјесеца ради школска комисија на пречишћавању народнега језика у књигама, што су састављене за босанско-херцеговачке школе. У тој комисији сједи неколицина свјесних Босанаца, којима је народњи српски језик врло добро познат, и који га умију разликовати од којекаквих књижевних накарада, а с њима имаде и неколико г. г. учитеља са овдашњих средњих за-вода, којима је српски језик струка.

Овдје треба напоменути, да је земаљска влада за школске књиге писане латиницом усвојила фонетички правопис, јер је за наш језик много удеснији од етимолошког. Босни је дато, да својим посестримама српским земљама барем у том предњачи, јер док се у Србији прогонила вукова јота, дотле се у Сарајеву у вилајетској штампарији под Топал-Осман Пашом штампао „српски буквар“ и „Сарајевски вјесник“

данашњим правописом; док и дан данас наши латиничари, прековелебитска браћа зазиру од фонетичкога правописа — а да и не говоримо о даничићевом, којим пишу само академијски рјечник — дотле се у Босни фонетиком пишу и штампају школске књиге.

Та није ни Босна тиква без коријена!

Турски султан наредио је ових дана, да се у Цариграду отвори стална изложба умјетнина, у коме ће бити изложени сви радови сликарски и вајарски, што се израде у турском царству. Сама турска влада купиће половину ствари, које ће ту бити изложене; а то ће трајати све дотле, док се у Цариграду не отвори сталан музеј за лијепе вјештине, као што их има Париз, Лондон, Држђани, Фијоренца и друге европске вароши.

Горски вијенац, красан спјев владике Петра Петровића Његуша, преведен је на њемачки језик и издан ових дана у Бечу. Превео га је др. филозофије Ј. Кирсте, који добро познаје српски језик и све танчине и нијансе његове. Цијена је књизи 1 фор. 40 новчића.

У пошљедње вријеме много се спомиње „Балканска царица“, драма црногорскога кнеза Николе. Штампана је на Цетињу, али штета, што се неће нигдје продавати, него ће је моћи добити само онај, коме је кнез даде. На првоме листу послије наслова долази овај стих из Змаја:

Тешко ли је ширит' крила
 Кроз поноре тол'ких зала,

Ал' још ни сад српска вила
Не би надом очајала.
Још он не би изнемого
Још би Србин тренут' мого,
Преко мора, преко гора
Својој срећи да поврви,
Да не има, ох злотвора
Од свог млека, своје крви.

Књига се повезивала у Бечу, а сад је високи пјесник поклања владоцима, својим пријатељима и познаницима. Дјело је посвећено Црногоркама.

Краљица румунска, која је позната као врло даровита књижевница под именом Кармен Силва, написала је два велика романа: „Астра“ и „Из два свијета“. То су јој први радови на томе пољу.

Јосиф Холечек, чешки књижевник и велики пријатељ и позналац српскога народа, који је написао књижице „За слободу“ — написао је ових дана у „Народним листима“ два фељтона, што се тичу Срба. Једно је: „десетогодишња успомена на српски покрет за слободу“, а друго „Фрушкогорски манастири“.

Разно.

(Пророков огртач: „хрка-и-шериф“). У старом сарају стамболскоме у Тропкапу чува се међу разним старинама свети огртач пророка Мухамеда: „хрка-и-шериф.“ Има му сада 1274 године а правио га је од самих девиних длака Увејис-ел-Карим. Показује се народу у годину дана само два пута: 15. и 27. Рамазана, уз највеће свечаности, али видјети га могу само Мухамеданци. Иначе је увијек затворен у ризници и умотан у 40 свилених бошчи, које су извезене реченицама из корана. Предање казује, да је тај огртач послјије пророкове смрти прешао у руке Емевија, послјије у руке Абасида, а затим у руке породице Османа, која је сада на турском пријестолу. И ове године показивао се тај огртач народу у Цариграду 15. и 27. Рамазана уз највеће свечаности.

И овдје у Сарајеву показивала се истога дана у беговој џамији једна мухамеданска реликвија: длака из браде свечеве.

(Гимнастика у школама.) Тек у пошљедње доба, нема томе ни двадесет година, почела се гимнастика у школе уводити као редован предмет, најприје у Немачкој, а послјије и у другим земљама. Свакога мора обрадовати, што су то учинили и неки свјеснији одбори српских школа у Босни, а предњачи у томе Сарајево. Многome је додуше смијешно и чудновато, зашто да се дјеца „талуме“ у школи, — та нека они, веле, уче читати, писати и рачунати, а за друго је лако. Но то може да говори само онај, ко се у те ствари не разумије,

а ко поле хоће да размишља и расуђује, одобриће гимнастику. Та како мора бити дјеца, кад морају по 5—6 сахати дневно сједити уз књигу, пред строгим лицем учитељевим — и то баш у оно вријеме, кад расту, кад им се тијело највећма развија, и кад би требало да се највише крећу. Учитељ им дакако не може допустити, да по школи скачу и да се с једног мјеста на друго крећу, јер би ту престао сваки ред и напредак. Али да се то накнади, и да дјечије тијело не закржљави, томе ће помоћи гимнастика. Њоме се јачају мишице и читаво тијело, ход постаје окретнији и лакши, ток крви бржи и живљи. Подједнако је нужна и мушкој и женској дјечи, — по варошима је нужнија него по селима. Уводимо гимнастику, гдје је могуће, — јер само у здравом тијелу здрава је и душа.

Нове књиге.

Народна библиотека браће Јовановића, свеска 129. „Живот Герасима Зелића архимандрита, V. и VI.“ Панчево 1886. цијена 16 новчића.

„Дечија забава“ народне приче за дјecu. Издање српске књижаре Браће М. Поповића у Новоме-Саду 1886. Цијена 30 нвч. У овој књизи штампано је 16 прича из Вухових народних приповједака.

Narodna biblioteka XX. „Viski Boj“ spjevao Savo Matov Martinović Crnogorac. U Dubrovniku. Nakladom knjižarnice D. Pretnera 1886.

Narodna biblioteka XXII. „Tužna Jele“ povijest gruška kan. Mata viteza Vodopića. U Dubrovniku. Nakladom knjižarnice D. Pretnera 1886.

Претплатници „Босанске Виле.“

У Брчком: 1. Лазар Цвијић, учитељ. 2. С. С. Беловић. 3. Саво Којдић. 4. Станко Р. Станишић. 5. Живко Хорваћанин, учитељ. 6. Наранца Трбуховићева, учитељица. 7. Ђорђе Јовановић. 8. Емилија Ј. Раденковић. 9. Алекса Цветић. 10. Симо Јовановић. 11. Гига Богосављевић.

У Земуну: 1. Глиша Ст. Петровић, трговац. 2. Петар Јеловац. 3. Јован Пуљо. 4. Светислав Миладиновић. 5. Влада Павловић. 6. Светислав Петровић. 7. Танасије Симић, црквено-школски подворник. 8. Витомир Вујчић. 9. Душан Летић, учитељ. 10. Симо Мандић. 11. Зорка Николићева. 12. Милош Грабовачки.

У Рељеву: 1. Петар Петрановић, ректор богословије. 2. Владимир Ђорђевић, професор. 3. Стеван Поповић, професор. 4. Т. Алагић, професор. 5. Раде Калембер, професор. 6. Милан Ачић, економ. Богослови: 7. Ђорђе Грабеж. 8. Коста Недовић. 9. Стојан Тркуљић. 10. Никола Адамовић. 11. Владимир Пејовић. 12. Владимир Гвозденовић. 13. Патрикије Поповић. 14. Симо Поповић. 15. Саво Поробић. 16. Јован Новаковић. 17. Драгомир Остојић. 18. Ђорђе Перовић. 19. Ђорђе Стојић. 20. Никола Шкарић. 21. Шћепан Шиниковић. 22. Станко Вранешевић.

САДРЖАЈ: Пјесме: Пехар бесмрћа. Спјевао Горазд, превео — 2. — Приповијетке: Патница. Сеоска приповијетка из Подунавља. Од Ђ. Јовановића. (Свршетак). — Поплава. Од Емила Золе. (Наставак). — Кључ и његова околина. Написао поп Миле Попадић. — Народне умотворине: Скадарка дјевојка; народна пјесма, прибиљежио Ј. Д. — Народне приповијетке; прибиљежио Н. Н. Херцеговац. — Див; народна приповијетка; прибиљежио М. П. Иванчевић. — Шехер-аз пјесме из Босне и Херцеговине; из збирке Вида Вулетића Вукасовића. — Народне пословице; скупио их П. Мирковић. — Листак.

„Босанска Вила“ изилази два пута у мјесецу 1 и 16-ог по с. к. на два табака велике четвртине. Цијена јој је:

За Босну и Херцеговину и Аустро-Угарску:
на читаву годину фор. 4 а. вр.
на по године „ 2 „ „
на четврт године „ 1 „ „

За иноземство:
на читаву годину фор. 5.— а. вр.
на по године „ 2.50 „ „
на четврт године „ 1.25 „ „

Уредник и издавалац: **Божидар Никашиновић.**

Штампарија Спиндлера и Лешнера у Сарајеву.